

Харлан О. Вокзал залізничної станції Верхівцеве // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2019 рік: Красназавче бібліографічне видання / упоряд. М. Шилкіна. – Дніпро: ДОУНБ, 2018. – С. 181-183.

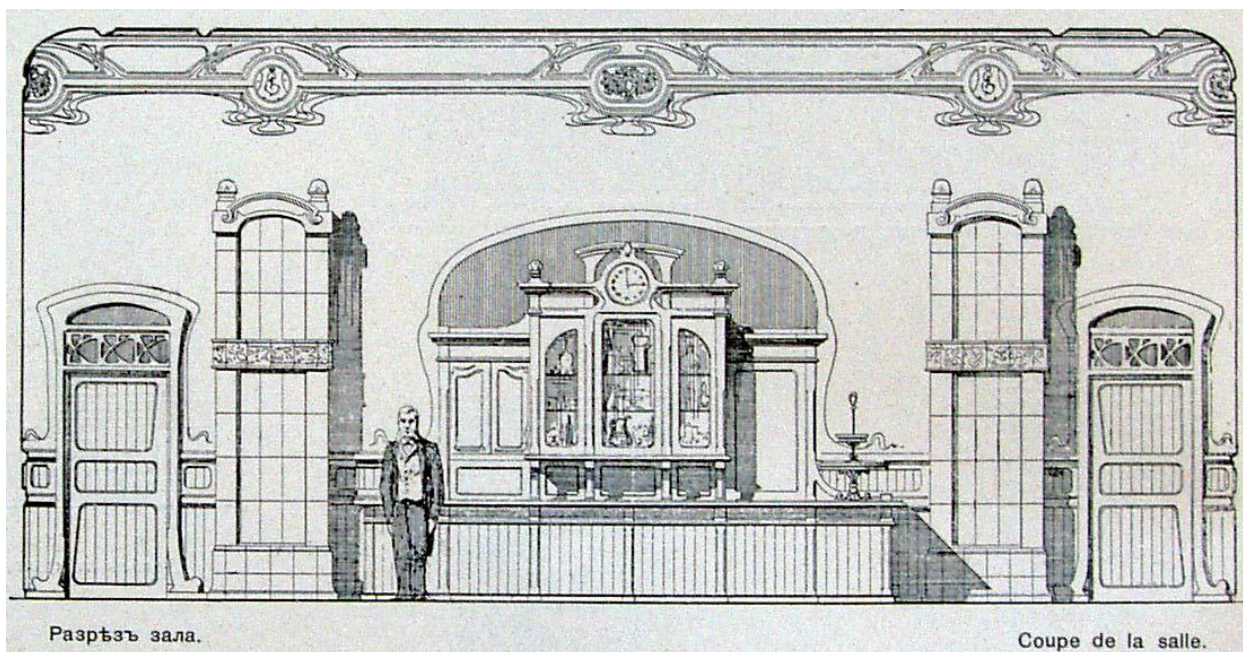
Дніпропетровська обласна універсальна наукова
БІБЛІОТЕКА
— ім. Первозчителів слов'янських Кирила і Мефодія —

Моє Придніпров'я

1884 р. – побудовано залізничну станцію Любомирівка. З січня 1904 року вона перейменована у м. Верхівцеве (135 років події);

Вокзал залізничної станції Верхівцеве

У Верхньодніпровському районі за 30 км від районного центру існує великий залізничний вузол на шляху з Криворіжжя до Донбасу – станція Верхівцеве. Історія невеличкого містечка, яке пов'язане з виникненням залізниці в нашому краї розпочинають з прадавніх часів, оскільки велика кількість курганів існувала навколо даної місцевості. Окремі з них було досліджено ще наприкінці XIX ст. Проте зараз в містечку районного підпорядкування мало що нагадує про давні часи.

Робота Придніпровської залізниці складає основу існування поселення. Всі історичні будівлі, які збереглися на сьогодні тут також знаходяться поруч з комплексом залізничної станції.

У 1884 р. було споруджено залізничну станцію Любомирівка (за назвою поселення, що існувало неподалік) Катерининської залізниці. Після 1898 р. станція стає залізничним вузлом на перехресті напрямків Катеринослав – Долинське і Колачевське – Любомирівка.

Процвітання Любомирівської станції розпочалося після введення в дію залізничної гілки з рудника Колачевського. Відомий лікар Сергій Колачевський з 1891 р. орендував землю під влаштування і розробку рудника у М.М. Зайцевої. У 1894 р. було видобуто 3,2 млн пудів (52,4 тис. тонн). У наступні роки видобуток збільшувався. 30 травня 1895 р. було отримано дозвіл на продовження будівництва Саксаганської гілки залізниці довжиною 3,5 версти (3,7 км) до рудника Колачевського, яка почала діяти в квітні 1896 р. З 1 серпня 1896 р. розпочалося будівництво гілки довжиною 85,4 версти (91,2 км), яка мала з'єднати станції Колачевська та Любомирівка.

Пасажирський та товарний рух до Любомирівки відкрили в кінці грудня 1898 р. Значні кошти в будівництво вклав С.Колачевський.

Після того як рудник зв'язався з основною Катерининською залізницею, через яку можна було відправляти руду на металургійні заводи, станція Любомирівка стала основним пунктом з'єднання для подальшого розвитку рудника і зростання видобутку руди на Криворіжжі. За п'ять років (1893-1898) рудник подесятерив свою продуктивність і вийшов у перші ряди великих підприємств басейну.

Стара будівля вокзалу вже не задовольняла потреби станції, навколо якої виріс населений пункт. Тому на поч. ХХ ст. постало питання про розширення території селища залізничників і будівництво нового вокзалу.

Завдяки відомій праці Гавриїла Васильовича Барановського «Архітектурна енциклопедія другої половини ХІХ ст.» існує можливість побачити проект пасажирської будівлі на станції Любомирівка виконаний інженером Ігнатієм Платоновичем Горленським. У другому томі (1908 р.) кресленики під № 67 розміщено на кількох сторінках. Тут надруковано фасади з боку залізниці і вулиці, план 1-го поверху, два плани мезонінів бічних крил, повздовжній і поперечний розтини будівлі, кресленик головного входу з детальним прорисом декору та заповненням віконних і дверних отворів, численні деталі, розтини головних приміщень будівлі з прорисом прикрас інтер'єрів, печами і навіть меблями. Первинний задум з «мезонінами» над бічними крилами в 1903 р. було змінено і крила отримали другий поверх. Саме в такому вигляді будівля існує й досі.

Кресленик допрацьованого головного фасаду станції Любомирівка наведено в відомій праці «По Катерининській залізниці» (1903 р.) де заздалегідь вказувалося про ідею перейменування станції на Верхівцево. В той час при станції існував цілий комплекс громадських будівель: оборотне депо, контора начальника ІХ ділянки колії, лікарняний корпус, комора матеріальної служби, однокласна залізнична школа з трьома відділеннями.

1 січня 1904 р. виходить урядова постанова про перейменування станції Любомирівка 2-го класу на честь інженера Олександра Аполінарійовича Верховцева, який зробив значний вклад у розбудову залізниці і про побудову нової будівлі станції замість старого типового двоповерхового вокзалу.

Незважаючи на кризу 1901 р., страйки і погроми 1905 р. рудник Сергія Колачевського продовжував займати ведучі позиції у промисловому житті регіону. В 1910 рр. з початком промислового злету і пожвавлення розвитку основних галузей промисловості Катеринославщини через станцію перевозилися значна кількість вантажів. В 1913 р. вантажооборот станції становив 1990 тис. пудів. Саме в цей час станція значно розширилася.

Під час революційних подій у Верхівцевому і навколишніх територіях відбувалися запеклі бої. Пасажирське приміщення тоді вціліло. Протягом 1920-1930-х рр. значно збільшується територія залізничного селища. В цей період на станції було збудовано сортувальну гірку, контору рудо розподілу, електростанцію, локомотивне і вагонне депо. Однак, зруйновано церкву.

За роки військових подій 1940-х рр. селищу та залізничній станції було завдано значних руйнувань. Під час відновлень окремі споруди було перепрофільовано, а окремі взагалі розібрано. Колишній будинок начальника станції став клубом залізничників.

З 1996 р. комплекс залізничної станції Верхівцево внесено до Переліку пам'яток містобудування та архітектури місцевого значення Дніпропетровської області. Його було затверджено в 2000 р. розпорядженням голови обласної державної адміністрації. Комплекс згідно Переліку має охоронний номер 205. До його складу входять: будинок вокзалу, водонапірна вежа, житловий будинок залізничного відомства, два будинку багажного відділення і будинок клубу.

На поч. 2000-х рр. будівлю відремонтовано, їй надано оновлений вигляд. Замість керамічної плитки, яка з'явилася в 1970-х рр. на фасаді і зіпсувала цегляну поверхню фасаду, тепер станція має потинькований фасад пофарбований 2 кольорами. Нажаль, інші складові залізничного комплексу потребують також ремонту і чекають на свою чергу.

Вивчення даної пам'ятки продовжується. З'являються нові невідомі і маловідомі джерела, що проливають світло на справжню історію Любомирівки – Верхівцевого.

Олександр Харлан

Література:

- Авілов П.Г., Воропай І.К., Сінько В.В.* Верхівцево // Історія міст і сіл УРСР. Дніпропетровська область. – К., 1969. – С. 188-200;
- Орлова Г.С., Орлов С.С.* На рубежі віків: Нарис про виникнення і розвиток станції Верхівцево. – Верхньодніпровськ, 1997;
- Мельник О., Стеблина І.* Криворізька зірка Колачевських. – Кривий Ріг, 2018;
- Барановский Г.В.* Архитектурная энциклопедия второй половины XIX века. Общественные здания. Т. II. С-Д. Отдел 4. Вокзалы. – СПб., 1908. – С. 130-132;